

Башкорт теле йылы сиктәрәндә узғарылған сараларға методик күрһәтмәләр

1. Дөйөм положение

1.1. «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгрессы)» йәмәғәт ойошмаларының халык-ара берлегенә Башкорт теле йылын үткәрәү тураһындағы инициативаһы (артабан-Инициатива) Башкортостан Республикаһы Башлығы Р.Ф.Хәбиров тарафынан хуплау тапты һәм Башкортостан Республикаһында, Рәсәй Федерацияһының башкорттар күпләп йәшәгән субъектарында бойомға ашырыласак.

1.2. Инициативаның төп максаты – башкорт телен популярлаштырыу һәм республикала һәм башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрҙә уны уҡытыу шарттарын төрлө кимәлдә яҡшыртыу, шулай уҡ Башкортостан Республикаһында башкорт теленә дәүләт теле буларак кулланыу даирәһен киңәйтеү.

1.3. Инициативаның бурыстары:

- Инициативаны үткәрәү буйынса ойоштороу комитеты булдырыу, шулай уҡ территорияль берәмектәрҙә сараларҙы тормошҡа ашырыу буйынса командалар туплау (район, кала, республика һәм башкалар);

- Башкорт теле йылын үткәрәү сиктәрәндә территорияль берәмектәрҙә тормошҡа ашырыласак саралар планын төзөү һәм раслау (район, кала, республика һәм башкалар);

- заманса методикалар әзерләү һәм улар нигеҙендә башкорт телен үз аллы өйрәнеү, шул иҫәптән экспресс-өйрәнеү буйынса төрлө йәштәгеләр өсөн әсбаптар булдырыу;

- территорияль берәмектәрҙә яңы мәғани һәм белем биреү мәғариф майҙансыҡтары булдырыу һәм булғандарын үстөрөү (район, кала, республика һәм башкалар);

- Башкортостан Республикаһында һәм башка төбәктәрҙә башкорт мәғаниәтен һаҡлау һәм үстөрөү, уны популярлаштырыу;

- башкорт телен дәүләт теле буларак популярлаштырыу, уның төрлө сараларҙы тормошҡа ашырыу сиктәрәндә кулланыу даирәһен киңәйтеү;

- Инициативаны тормошҡа ашырыуға әүҙем граждандарҙы, муниципаль һәм дәүләт хеҙмәткәрҙәрен, йәмәғәт эшмәкәрҙәрен һәм башка билдәле шәхестәрҙе йәлеп итеү;

- балалар баксаларында һәм мәктәптәрҙә белем биреү процесын оптималләштерәү аша башкорт телен туған тел буларак йәштәр, балалар һәм ата-әсәләр араһында популярлаштырыу, шулай уҡ башкорт телен уҡытыу буйынса башка төрлө майҙансыҡтар булдырыу;

- халыҡ педагогикаһы нигеҙендә территорияль (ауыл, район, кала) халыҡ йолаларын, уҡытыу һәм тәрбиә биреү традицияларын тергеҙеү;

- Башкорт теле йылы сиктәрәндә проектты һөҙөмтәле тормошҡа ашырыу буйынса район һәм кала королтайҙары араһында конкурс үткәрәү.

2. Башкорт теле йылын үткәреү этаптары һәм вақыты

2.1. Башкорт теле йылы 2020 йылдың ғинуарынан алып декабргә тиклем үткәрелә.

2.2. Башкорт теле йылына 2020 йылдың 14 декабрендә йомғак яһала.

3. Ойштороусылар һәм эш органдары

3.1. Башкорт теле йылы сиктәрәндә ойшторолған сараларзың координаторы һәм консультанты булып «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге тора.

3.2. Башкорт теле йылын ойштороусылар – «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге, Башкортостан Республикаһы Башлығы Хакимиәте, Башкортостан Республикаһы Хөкүмәте, муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайзар, башка йәмәғәт ойшмалары, ижади берләшмәләр.

3.3. Башкорт теле йылы сиктәрәндәге сараларзы тормошка ашырыу өсөн Башкортостан Республикаһының муниципаль райондары һәм кала округтары хакимиәте карамағында ойштороу комитеты төзөргә, Башкорт теле йылын үткәреү, уның максаттарын һәм бурыстарын аңлатыу тураһында Положение әзерләргә тәкдим ителә.

3.4. Башкорт теле йылын ойштороу һәм үткәреү өсөн территориаль берәмектәрзә муниципаль район һәм кала округы хакимиәттәре, территориаль королтайзар яуаплы.

3.5. Территорияларза үткәрелгән саралар тураһында мәғлүмәт район һәм кала королтайзарының Бәйләнештә социаль селтәрәндәге аккаунтында (булмаған осракта, уны булдырыу мотлак) махсус кулланылған хэштегтар #королтай #курултай #годбашкирскогоязыка #башкорттелейылы #Кала(район)исеме #сараның йүнәлеше (темаһы) атамаһы (1-се таблицаның 4-се бағанаһына ярашлы) аша яктыртыла. Территориаль королтайзарзың аккаунттарында «Башкорт теле йылы – 2020» тип аталған айырым бит булдырырға тәкдим ителә.

4. Башкорт теле йылын үткәреү тәртибе

4.1. Башкорт теле йылы сиктәрәндә муниципаль район һәм кала округтарында, Рәсәй Федерацияһы субъекттарының башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрәндә түбәндәге йүнәлештәр буйынса саралар узғарырға тәкдим ителә:

Ай (этап старты)	Айзарзың тематик йүнәлештәре	Тәкдим ителгән саралар (район һәм калаларҙа тормошка ашырыу өсөн)	Хәштег
Ғинуар, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дәүләт теле	Ойоштороу мәсьәләләре: концепцияны, программаларҙы, пландарҙы, положениены раҫлау. Бәйләнештә социаль селтәрәндә территориаль королтайзарзың аккаунттарын булдырыу. Аккаунт сиктәрәндә башкорт телен өйрәнеү торошон баһалау буйынса һорау алыу ойоштороу (һорауҙы һәр район үзаллы һайлай). Башкорт телендә йыйылыштар, ултырыштар, сығыштар эстафетаһына старт биреү (район хакимиәтендә, ауыл советтарында). Башкорт телендә баннерҙар, социаль реклама әҙерләү. БР дәүләт телдәрәндә мәғлүмәти алтакталар барлығын анализлау. Башкорт телендәге алтакталарҙа грамматик хаталарҙы асыклау һәм төҙөтөү эшен ойоштороу (хаталар өстөндә эш). Территориаль ваҡытлы матбуғатта «Башкорт теле йылы» рубрикаһын булдырыу һәм алып барыу.	#дәүләт
Февраль, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – заманса тел	Тел белеүселәр менән социаль селтәрҙәр, скайп аша аралашыу, онлайн-дәрестәр, баттлдар, блоггерҙарҙы өйрәтөү. Интернет селтәрәндә башкорт телендә конкурстар, флешмобтар, көнүзәк темаларға уйындар ойоштороу. Башкорт телендә видеоканалдар, интернет-контент булдырыу, мәктәп, район кимәлендә балалар өсөн иң яҡшы башкортса видеоблог конкурсы ойоштороу.	#интерактив
Март, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ғаилә теле	«Өлгөлө башкорт ғаиләһе» район (кала) конкурсын ойоштороу.	#ғаилә
Апрель, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – әсә теле	Саралар 3 кимәлдә үткәрелә: 1.Балалар баксалары. 2.Мәктәптәр. 3.Урта махсус белем биреү һәм юғары уҡыу йорттары. – Иң яҡшы ауыл башкорт балалар баксаһы (төркөмө); иң яҡшы кала башкорт балалар баксаһы (төркөмө) конкурстары, – Балалар баксаларында конкурстар (әкиәт терапияһы).	#әсә

		– Мәктәп конкурсы. – Студенттар араһында конкурс (туған телдә имтихан тапшырыу мөмкинлегенә (урта махсус белем биреү һәм юғары уҡыу йорттары). – Мәктәпкәсә һәм дөйөм белем биреү учреждениеларында «Без башҡортса һөйләшәбез» акцияһы. – Әҙәби уҡыуҙар, конкурстар, квестар (Бабич, Бикбай, Ғарипов уҡыуҙары һ.б.).	
Май, 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – еңеүселәр теле	– Туған телдә саралар үткәреү, шулай уҡ тематик конкурстар. – Бөйөк Еңеүгә бағышланған саралар. – Яугир-шайморатовсыларҙың иң яҡшы шәжәрәһенә конкурс.	#9май
Июнь, 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – халыҡ теле	Фольклор үз эсенә күп төрлө жанрҙарҙы ала: әкиәттәр, мәкәлдәр, әйтеһмдәр, йырҙар, йомактар, һанашмактар, һынамыштар һ.б. Фольклорҙы өйрәнеү төбөктә йәшәүсә халықтың традициялары, мәҙәниәте, тарихы, тормош-көнкүрөшө тураһында белеһмә бирә. Тел өйрәнеүҙең иң еһешле ысулы тип һанала (бигрәктә балалар баҡсаларында һәм мәктәптәртә). – Территориаль фольклорҙы өйрәнеү, тыуған яқты өйрәнеүселәр конкурсы (шул иһәптән – балалар араһында). – Конкурстар үткәреү, ырыуҙарҙы, шәжәрәләртә өйрәнеү. – Халыҡ уйындарын өйрәнеү һәм популярлаштырыу. – Этник спорт төртәре буйынса саралар, ярыштар. – Тизәйткестәр, йомактар һ.б. һөйләү буйынса конкурстар. – Китапханасылар өсөн семинарҙар, китап уҡыуылар менән оһрашыуҙар. – Бөтә донъя башҡорттары королтайының 25 йыллығына арналған саралар.	#фольклор
Июль 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – дуһлыҡ теле	Халыҡ тарафынан туған тел әүзем кулланылһын өсөн мауыҡтырғыс даирә булдырыу. Башҡорт телен белеү әһлекле файҙа килтерергә тейеш. – Дәүләт телдәрендә иғландар, документация алып барыу. – Мәктәп уҡыуылары өсөн йәйге тел курстары. – Башҡортса йәйге лагертар. – Мәктәптәртә киһәләртә.	#дуһлыҡ

		– Тематик экскурсиялар, шул иҗәптән РФ субъекттарынан килгән укыусылар өсөн (дус райондар катнашлыгында).	
Август 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – юлдаш теле	– Туған телдә телетапшырыулар һәм фильмдар карау. – Радиотапшырыулар, подкастар, аудиокитаптар (таратыу, презентация). – Билдәле шәхестәр, ижади төркөмдәр катнашлыгында телекиноузыштар ойштороу.	#юлдаш
Сентябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ижад теле	– Ижади түңәрәктәр аша телде өйрәнәү. – Мәзәнипоходтар ойштороу. – Һәүәскәр театрлар (түңәрәктәр) булдырыу. – Спектаклдәр трансляцияһы. – Балалар өсөн йәкшәмбе мәктәптәре (клубтар) асыу. – Өлкәндәр өсөн кискә мәктәптәр (клубтар) асыу. – Шағирлар, язуысылар менән орашыулар, әзәби кискәләр ойштороу. – Вақытлы матбуғатка язуылыу кампанияһы.	#ижад
Октябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – тарих теле	– Тел һәм тарих. – Тыуған якты өйрәнәү музейларында дәресләр, экскурсиялар ойштороу һәм үткәрәү. – «Мин – төңяк амуры варишы» проекты (конкурсында) катнашыу. – Райондарда билдәле шәхестәрҙең исемен мәңгеләштерәү. – Әзәби кискәләр.	#тарих
Ноябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – моңло тел	Музыка – ул тел атмосфераһына сумыу сараһы, телде төрлө урында өйрәнәү мөмкинлегә бирә. – Район кимәлендә балалар йырлары интернет-конкурстары. – «Йырлы ауыл» сиктәрәндә конкурс. – «Минең тыуған яғымдың иң матур бишек йырлары» конкурсы. – БР композиторлары Союзынан конкурстар («Һәүәскәр балалар композиторы», «Һәүәскәр композитор»). – Мәктәпкәсә йәштәгә балалар араһында район кимәлендә музыкаль конкурс («Тамыр» телеканалының «Сулпылар» тапшырыуы сиктәрәндә йәки үз конкурстары).	#музыка
Декабрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – рух теле	Йомғаҡ яһау	#рух

4.2. Муниципаль район һәм кала округтары йүнәлештәр һәм темалар йөкмәткеһен һаҡлап, саралар форматын үзгәртәргә, үз проекттарын ойшоу өсөн хоҡуҡлы. Тематик йүнәлештәр буйынса сараларҙы 2020 йыл дауамында үткәреүгә тәҡдим ителә.

4.3. Башҡорт теле йылын ойшоу буйынса муниципаль район һәм кала округтарының Положениены ярашлы, муниципаль район һәм кала округтары районда (калала) Башҡорт теле йылына үз аллы йомғаҡ яһай, район конкурстарында, сараларында әүҙем катнашыусыларҙы һәм еңеүселәрҙе билдәләй.

4.4. Республика һәм төбәк-ара кимәлдәге саралар айырым Положениеларға ярашлы үткәрелә.

5. Башҡорт теле йылын һөҙөмтәле үткәреү буйынса муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайҙар эшмәкәрлеген баһалау.

5.1. Муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәренең, территориаль королтайҙарҙың Башҡорт теле йылы сиктәрендә эшмәкәрге, сараларҙы ойшоу һөҙөмтәһе район/кала королтайҙарының Бәйләнештә селтәрендә аккаунттарында куйылған мәғлүмәткә ярашлы ғына баһалана.

5.2. Һәр сара социаль селтәргә сәхифәлә фото һәм видеоматериалдар аша дәлилләнергә тейеш.

5.3. Һәр язмала сараның ваҡыты, үткәрелгән урыны, географияһы, катнашыусылар һаны, әгәр булһа – сара тураһында положение йәки документ тураһында мәғлүмәт куйылырға тейеш.

5.4. Киң мәғлүмәт сараларында аныҡ районда (калала) үткән сара тураһында донъя күргән мәғлүмәт тә (репост, текстты куйыу һ.б.) королтай сәхифәһендә куйылған һәм айырым хэштегтар менән билдәләнгән осраҡта ғына иҫәпкә алына.

5.5. Баһалау өсөн «Бөтә донъя башҡорттары королтайы (конгрессы)» йәмәғәт ойошмаларының халыҡ-ара берлеге Башкарма комитетының мәғариф, фән һәм башҡорт телен һәм әҙәбиәтен үстөрөү комиссияһы карамағындағы жюри яуаплы. Жюри составы Комиссия тарафынан раҫлана.

5.6. Баһа түбәндәге талаптар нигеҙендә куйыла:

2-се таблица

№	Критерийҙар	Баһалау сиктәре	Баһалау тәртибе
1.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайҙарҙың үз аккаунты булыуы	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт булдырыу айы: финуар (йәки быға тиклем дә бар) – 5 балл февраль – 4, апрель -2, май- 1, июнь йә һуңыраҡ – 0 балл.

2.	Бәйләнештә социаль селтәрәндә территорияль королтай төркөмөндә Башкорт теле йылына арналған айырым бит булуы	0/1	Бар- 1. Юк – 0.
3.	Бәйләнештә социаль селтәрәндә территорияль королтай төркөмөндә һораулама ойоштороу (ғинуар һәм декабрь айларында). Мәсәлән: Бөгөн милли ихтияжығызды тормошка ашырыу мөмкинлегенән кәнәғәтһегезме (телде өйрәнү, мәҙәниәт һ.б.)	0 балдан 7 балға тиклем	Ғинуар айында һораулама – 1. Һораулама декабрь айында – 1. Күрһәткестәрҙең яҡшырыуы-5, - насарайыуы – 0, - үзгәрешһеҙ -1. Юк – 0
4.	Хәштегтарҙы дөрөс кулланыу	0/1	Йыл дауамындағы баһалар
5.	Тематик хәштег һәм йүнәлештәр буйынса саралар һаны	Йыл һөҙөмтәләре буйынса сараларҙың дөйөм һаны	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
6.	Сараларҙа катнашыусыларҙың һаны (халықты йәлеп итеү буйынса, аккаунттағы баһалар/документтар нигеҙендә)	0 балдан 5 балға тиклем	10 % кәмерәк - 0 балл. 10% - 1 балл. 30 % -2 балл. 40% -3 балл. 50 % - 4 балл. 70% һәм юғарыраҡ – 5 балл.
7.	Урындарҙа терминология комиссиялары эшен ойоштороу. Территорияль королтайҙарҙың социаль селтәрҙәге аккаунтында айырым фотоальбом булдырылыуы тәкдим ителә.	0/1 Эш сифатын баһалау (куйылған фотолар нигеҙендә) – 5 балға тиклем	Бар - 1, Юк – 0, Эш сифаты – 5 балға тиклем

8.	Район һәм кала мәктәптәрендә башкорт телен туған тел буларак һайлаған балалардың процент һаны артыуы *.	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл. Үзгәрешһез – 1 балл. Кәмеуе – 0 балл.
9.	Дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телен дәүләт теле буларак укыған балалардың һаны*	0 балдан 3 балға тиклем	Үсеше – 3 балл, Үзгәрешһез – 1 балл, Кәмеуе – 0 балл
10.	Территориаль королтайзар янында ата-әсәләр комиссиялары эшен ойоштороу (эш сифаты баһалана)	0/5	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
11.	Дәүләт башкорт телендә кәңәшмәләр үткәреү (район кимәлендә, ауыл советы кимәлендә, сығыштар ғына)	Иң юғары балл - 10	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
12.	Мәктәпкәсә дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телендә укытыу һәм тәрбиә биреү буйынса яңы төркөмдәр иҫәбе буйынса*	1 төркөм – 10 балл 1 балалар баксаһы – 50 балл	
13.	Социаль селтәрзәрзә территорияль королтайзардың аккаунтарында теркәлгән катнашыусылар һаны (аккаунттарза теркәлгән катнашыусыларға социаль селтәрзәрзә БДБК төркөмдәренә инеүзәрен тәкдим итергә) https://vk.com/kurultaibashkir @kurultaibashkir Инстаграм https://www.facebook.com/groups/kurultaibashkir	0 балдан 20 балға тиклем	100-ән кәм – 0 балл 500-зән артык – 1 балл 1000-дән артык – 10 балл 2000-дән артык – 15 балл 5000-дән артык – 20 балл
14.	Сәхифәнең әүземлеге	0 балдан 5 балға тиклем	Сәхифәнең статистикаһына ярашлы шәхсэн баһалана
15.	Тыуған якты өйрәнеүселәр конкурсын үткәреү (катнашыусылардың эштәре менән, документаль рәүештә раҫлана)	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
16.	Мәктәп укыусылары араһында ырыу/шәжәрә өйрәнеү буйынса конкурс үткәреү	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана

17.	Башкорт телендә үзенсәлекле интернет-контент булдырыу	0 балдан 10 балға тиклем	Аккаунттағы һыланмаларға ярашлы шәхсэн баһалана
18.	Район кимәлендә иң якшы ауыл балалар баксаһы (төркөмө) конкурсы үткәреү (иң якшы кала башкорт балалар баксаһы(төркөмө))	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
19.	Иң якшы яугир-шайморатовсылар шәжәрәһе конкурсын үткәреү	0/1	Бар – 1, Юк - 0
20.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса йәкшәмбе курстары (клубтары) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
21.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса мәктәп укыусылары өсөн йәйге курстар (түңәрәктәр) ойоштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
22.	Ауыл һәм калаларза һәүәскәр театрлар ойоштороу (балалар һәм ололар өсөн)	1 театр (түңәрәк) – 5 балл. 1 постановка - 1 балл.	
23.	«Мин – төнъяк амуры варишы» проектын да (конкурсында) катнашыу	1 катнашыусы - 1 балл	
24.	Музыкаль (интернет) конкурстар ойоштороу	0 балдан 5 балға тиклем	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
25.	Уникаль тәжрибә		Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1

			сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
26.	Йыл дауамында бөтә тематик йүнәлештәр буйынса һөзөмтәле саралар үткәреү	0 балдан 10 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсән баһалана
	*- <i>БР Мәғариф министрлығының статистик мәғлүмәте нигезендә сағыштырмаса (декабрь, 2019/ноябрь, 2020) баһалана</i>		

- 5.7. Ойоштороусылар баһа өсөн өстәмә талаптар индерергә хокуклы
- 5.8. Еңеүселәр 2020 йылдың 10 декабренә тиклем билдәләнергә тейеш.
- 5.9. Башкорт теле йылына йомғак 2020 йылдың 14 декабрендә яһала.
- 5.10. Башкорт теле йылының берзәм логотибын кулланыу тәкдим ителә (кушымтала).

6. Башкорт теле йылын йомғаклау өсөн номинациялар

6.1. Жюри

- муниципаль район округтары хакимиәттәре араһында;
- кала округтары хакимиәттәре араһында;
- район башкорттары королтайзары араһында;
- кала башкорттары королтайзары араһында;
- Рәсәй Федерацияһы субъекттары (калалары) башкорт йәмәғәт ойошмалары араһында;
- журналистар араһында

Башкорт теле йылының тематик йүнәлештәренә ярашлы номинациялар буйынса еңеүселәрҙе билдәләй.

6.2. Жюри өстәмә номинациялар индерергә хокуклы.